

Sokszor megátkoztam ezt a várost, de mindig visszatértem hozzá

Krúdy Gyula Budapestje

Album nagyságú, vonzó címlapú kötet. A címlapon rajz: dámák földet söprő, uszályos ruhában, urak cilinderben, sétatálcával, rikkancsok újságokat lobjatva. A kötet címe: *Krúdy Gyula Budapestje*. Kiadta a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, házi sokszorosításban, ezer példányban. Szövegét Krúdy Gyula műveinek részleteiből összeállította, öt fejezetre osztotta, a kötetet és a fejezeteket a Krúdy-életmű alapos ismeretéről és értéséről tanúszkodó bevezetőkkel ellátta Devecseri Lászlóné.

...mert mindig történik valami

Roppant érdekes kötet. Krúdyt olvashatjuk újra, az eredeti szövegeket, ügyesen válogatva, jól csoportosítva; s megismerhetjük belőle Budapest korabeli életét, nappalait és éjszakáit, szokásait és embereit, városképét és egyes épületeit, úgy, mintha akkor éltünk volna. Arról szól ez a könyv, milyen volt a „fiatal Budapest” Krúdy szemével nézve. „A legismertebb regényeiből válogatott részletekkel igyekszünk változatos és valószínű körképet nyújtani a főváros történetének egyik izgalmasabb korszakáról” — írta Devecseri Lászlóné a bevezetőben.

Az első fejezet a „nagyvilágias korát élő” várost mutatja be. „...Az ifjú Budapest nagy, szellős körútjaival, egyenes, széles avenüvel egy világos város komolyságával és avolombjával él; korán ébred és sohasem alszik. mert az élet rövid, és a napsugarat helüestestti a villamos lána. És aludni nem is igen lehetne, mert mindia történik valami” — kezdődik az első kiválasztott részlet. Idézet az aranybányá-ból. Lóverseny és mulatók, titkos kártvabarlangok és szerelmek idéződnék fel a lapokon, ma is jól ismert nevek — íróké, újságíróké, politikusoké — tűnnek fel a történetekben. Krúdy mindent tud Budanestről, amit csak tudni érdemes, és mindenkit ismer, akit ismerni érdemes. Regényeibe, novelláiba beleszóvi saját történetét, érzéseit, véleményét is. Olvashatjuk a Nagy kópé azon részletét is, amelyben a következő mondat szerepel: „Akkor gondoltam először arra, midőn a pesti aszfalra tettem a lábam, gyümölcs-szaga volt a Dunának, serés szaftos virsli illata a Korona utcának, és a nők tarkabarkaságaikban úgy libegtek előttem, hogy a

szívem meghasadt utánuk; jön egyszer egy nap, amikor igazán boldog és győzedelmes leszek az idegen, kőarcú városban.” S Krúdy az lett, győzedelmes lett, élete szomorú alakulása, korai halála ellenére is.

Hogy elfogult lett volna Krúdy a várossal? Szerette, de nem volt elfogult vele. Mit is mond Rezeda úr az *Ószi utazások*...-ban? „Annyi gazember lakik Pesten — dörmögte barátjának —, hogy istennek kellene annak lenni, aki tudná, hogy ki közöttük a becsületes. A régi betyárvilág-beli Ráday bőséges fogást csinálna az Andrássy úton. Néha, úgy látszik, egyetlen tisztességes ember sincs a városban.” De mindjárt ez után ide kíváncsok a nagy vallomás a *Mit látott Vak Béla szerelmében és bánatban* című regénytörödékeiből: „Sokszor megátkoztam ezt a várost, de mindig visszatértem hozzá, akármilyen messzire voltam. Valamely titokteljes varázsa van Budapestnek, mint azoknak a nőknek, akik nem érdemlik meg a férfiak szerelmét, és azok bolondok módjára futnak utánuk.”

Mágnás Elza pezsgőt iszik

Budapest városrészeit, utcáit, házait láthatjuk a második fejezetben. Igen, szinte láthatjuk magunk előtt, olyan érzéketlenségek a leírások. A téli Svábhegy, egy ódon kis templom, a Tabán, az új Margit-híd, amelynél a pestiek szerint „valami rejtett huncutságnak” kell lennie, hogy nem megy egyenesen Budára, hanem a szigetnél megörök, a Belváros azóta eltűnt utcái, a század elejének Nagymező utcája, a Tihany kávéház és a többi „személyes” ismerőseinkké lesznek, Krúdyt olvasva mesélni tudunk róluk, részletesen, mintha sokszor jártunk volna rajtuk, illetve bennük.

Alakokat idéz a harmadik rész, az uralkodó osztály rétegeinek képviselőit éppúgy, mint az utca embereit, egészen a kottikokig. Képviselők és lóversenyen meggazdagodók „mutatkoznak be” Krúdy olvasóinak. Szinte elénk jön a lapokon „az utolsó népszerű ember”, Podmaniczky Frigyes báró. Kereskedőkkel, szerkesztőkkel ismerkedhetünk. Budai szőlősgazdával és ferencvárosi polgárokkal. Panaszkodó öreg pincérek, fiákeresek, elcsapott zsokék között for-

golódhatunk. S ez a kavalkád folytatódik a negyedik részben is. Szerelmespárok, találkára siető asszonyok surrannak csendes utcácskáiban, színeszínűk tűnnek fel, Mágnás Elza pezsgőt iszik, s a Rezeda Kázmér szép életének Esperesét Molnár Ferenc, Ady Endre, Révész Béla, Mikos Lajos látogatják, az Andrássy út egyik mellékutcájában, a „Barátságos Ház”-ban.

Ziza kisasszony a masamód

A „széphölgyek” kapják az utolsó fejezetet. Krúdy a dámákat éppen olyan jól ismerte, mint az „éjszaka virágait.” Józan kereskedők kicsapongó feleségeiről, szeretőket tartó polgárasszonyokról, s a szerelem megalázottairól szólnak ezek a részletek. De találkozhatunk kis varrólányokkal is, és megismerkedhetünk Ziza kisasszonnyal, a masamóddal, aki csendesen élt boltocskájában, „kalap-skatulyái és kanárija között” osztva meg minden idejét. Nem maradt ki a válogatásból az *Asszony-ságok díja* megható alakja, Natália sem. De mellette ott az Aranyidő Máriája is, aki „a kor nyújtotta lehetőségeket akarja birtokba venni” a fejezet előszavának megfogalmazása szerint. A fiatal Mária, aki „körülbelül tizenhárom esztendőskorában már tudta, hogy kiknek tulajdonai a házak az Andrássy úton, és kiknek van a legtöbb telke a Városligetben.” Aki „együtt növekedett Pestben az úgazdagokkal, és azok érdekelték mindezek fölött, akik az új palotákat építik...”

Egyet kell értenünk a kötet előszavával, amikor azt mondja, hogy Budapest történetének a kiegyezés utáni alakulásáról nem lehet igazán pontos fogalmat alkotni Krúdy írásainak ismerete nélkül. Aki sokat olvas Krúdyról, azok is találhatnak ebben az összeállításban nekik új részleteket. S az ő kezük is, meg a Krúdyval netán most ismerkedőké is az eredeti Krúdy-művek felé mozdul ennek a válogatásnak az elolvasása után, mert e részletekbe belekóstolva, kíváncsiak lesznek az egészre. Ebben van igazán nagy ereje a Krúdy Gyula Budapestje című összeállításnak, s ezért gondolom, kevésnek az ezer példányt, amennyiben megjelent.

Mátyás István